

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ВЛАДА
05 Број: 633-13146/2025
4. децембар 2025. године
Београд

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
НАРОДНА СКУПШТИНА
БЕОГРАД

ПРИМЉЕНО: 04.12.2025

Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност
03	633-2566/25		

НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ

БЕОГРАД

Влада, на основу члана 123. тачка 4. Устава Републике Србије и члана 150. став 1. и члана 192. став 2. Пословника Народне скупштине („Службени гласник РС”, број 20/12 – пречишћен текст), подноси Народној скупштини Предлог одлуке о утврђивању Похвале монахиње Јефимије - Покрова за мошти кнеза Лазара, инв. бр. МСПЦ 1921 за културно добро од изузетног значаја, с предлогом да се узме у претрес.

За представника Владе у Народној скупштини одређен је Никола Селаковић, министар културе, а за повереника Данијела Ванушић, вршилац дужности помоћника министра културе.

ПРЕДСЕДНИК

проф. др Ђуро Маџут

4100225.027/15

ПРЕДЛОГ

На основу члана 48. став 1. Закона о културном наслеђу („Службени гласник РС”, број 129/21), члана 14. став 2. Закона о музејској делатности („Службени гласник РС”, бр. 35/21 и 96/21) и члана 8. став 1. Закона о Народној скупштини („Службени гласник РС”, број 9/10),

Народна скупштина доноси

ОДЛУКУ

о утврђивању Похвале монахиње Јефимије – Покрова за мошти кнеза Лазара, инв. бр. МСПЦ 1921 за културно добро од изузетног значаја

1. Утврђује се музејски предмет, Похвала монахиње Јефимије – Покров за мошти кнеза Лазара, инв. бр. МСПЦ 1921 за културно добро од изузетног значаја.

Похвала монахиње Јефимије – Покров за мошти кнеза Лазара, инв. бр. МСПЦ 1921 налази се у улици Кнеза Симе Марковића бр. 6, на територији општине Стари град, Београд.

2. Опис изгледа и стања културног добра:

Културно добро представља предмет од текстила, украшен техником златовеза, сребрном позлаћеном жицом, на основи од црвене атлас свиле.

Правоугаоно платно димензија је 67 × 49 cm. Највећи део покроба испуњен је текстом на староцрквенословенском језику извезеним у 26 редова, са многим речима извезеним су у лигатури. Слова су прецизно и вешто извезена, нешто ситнија и гушће распоређена према средини текста. Читава површина покроба оивичена је бордуром која уоквирује текст, испуњеном орнаментом у виду цветне вреже са тролистима датим у пуном везу, као и оним са извезеним контурама, махом наизменично постављеним. У угловима су четири орнаментa у виду лављих глава.

Текст садржи Похвалу кнезу Лазару чији је превод према издању Ђорђа Трифуновића из 1983. године следећи:

Похвала светом кнезу Лазару

У красотама овога света васпитао се јеси од младости своје,
о нови мучениче кнеже Лазаре, и крепка рука Господња међу
свом господом земаљском крепког и славног показа те.
Господарио си земљом отачаства ти и у свим добрима
узвеселио уручене ти хришћане и мужаственим срцем и жељом
побожности изашао си на змију и непријатеља божаствених
цркава, расудив да је неистрпљиво срцу твом гледати хришћане
отачаства ти да буду савладани Измаиљћанима, еда би ово
задобио: оставио пролазну висоту земаљског господства и

обагрио се крвљу својом и састао се са војницима небеског цара. И тако двога жељеног домогао се јеси: и змију убио јеси и мучења венац примио јеси од Бога.

И сада не предај забораву вољена ти чеда која си сирота оставио преласком својим, јер оставши без тебе откако си у небеским весељима вечним, многе невоље и страдања задесише вазљубљена ти чеда и у многим мукама живот проводе, јер су овладани Измаиљћанима.

И свима нам је потребна твоја помоћ. Стога молимо да се молиш заједничком Владики за вољена ти чеда и за све који им служе са љубављу и вером.

Многим невољама упрегнута су ти вољена чеда, пошто и они који једоше хлеб њихов, подигоше на њих буну велику твоја добра забораву предадоше, о мучениче!

Па ако си и прешао из овога живота, патње и страдања чеда твојих знаш и као мученик имаш смелости према Господу, савиј колена ка Владики који те венча, моли да ти вољена чеда проводе богоугодно у добрима многолетног живота! Моли да православна вера хришћанска неоскудно траје у отачаству ти! Моли се победитељу Богу да пода победу вољеним ти чедима, кнезу Стефану и Вуку, против невидљивих и видљив непријатеља, јер ако примимо помоћ с Богом, теби ћемо похвалу и благодарност уздати!

Окупи збор својих сабеседника, светих мученика и са свима помоли се Богу који те прослави, извести Георгија, покрени Димитрија, убеди Теодоре, узми Меркурија и Прокопија и четрдесет мученика севастийских не остави, у чијем мучеништву војују чеда твоја вољена, кнез Стефан и Вук. Моли да им се пода од Бога помоћ! Дођи нам у помоћ ма где да си!

На моја мала приношења погледај и у многа их приборј, јер не принесох ти похвалу како достоји, него према моћи малог ми разума. Стога и мале награде очекујем.

Али ти ниси био, о мили мој господине и свети мучениче, тако младодаран у пролазном и маловечном, колико више у непролазном и великом, што си примио од Бога, јер мене телесно страну на страни отхранио си изобилно, а сада те двоструко молим: да ме исхраниш и да утишаш буру љуту душе и тела мога.

Јефимија усрдно приноси ово теби, свети.

Покров је од 2002. године (када су извршене конзервација и рестаурација) смештен у дрвени рам (димензија 89 × 72 cm) и застакљен. Изложен у изложбеном простору Музеја Српске православне цркве као део сталне поставке. Стање дела је стабилно, али захтева континуирано праћење, периодично повлачење из сталне поставке у циљу превентивне заштите и разматрање издвајања предмета из рама у будућности и новог, савременијег вида излагања у интересу што боље дугорочне заштите и очувања културног добра.

3. Музејски предмет је у власништву Српске Православне Цркве, Краља Петра 5, 11000 Београд - Стари град.

4. Образложење вредности и особености културног добра:

Из текста похвале сазнаје се да је њен аутор монахиња Јефимија, некада Јелена (око 1350—око 1405), удовица деспота Јована Угљеше који је владао серском облашћу и ћерка кесара Војихне, намесника Дrame. Након низа личних трагедија - смрти оца, четворогодишњег сина и супруга који је изгубио живот током Битке на Марици 1371. године, Јелена прима монашки постриг и одлази на двор својих рођака, кнеза Лазара и кнегиње Милице. Након погибије кнеза Лазара у Косовској бици 1389, Јелена-Јефимија остаје на двору уз кнегињу Милицу, помажући јој у државничким пословима.

Покров се датује у период око 1402. године, у време Битке код Ангоре. Коришћен је као покров за главу кнеза Лазара чије су мошти биле смештене у Раваници, а након Велике сеобе Срба пренете у фрушкогорски Манастир Врдник. Године 1942, покров је, заједно са моштима, пренет у Београд.

Наведено културно добро представља специфичан спој дела литерарне и примењене уметности, показујући одлике веште техничке изведбе и складно укомпоноване декорације, као и лирски израз личне и народне трагедије оличене у мученичкој смрти кнеза Лазара коме се кроз извезени текст ауторка обраћа у виду молитве. Културно добро представља и важан историјски документ који сведочи о приликама након Косовске битке које се могу препознати из Јефимијиног дубоко субјективног и исповедног тона, као и о процесу формирања култа Светог великомученика кнеза Лазара који је у српској култури и духовности био посебно истакнут током читавог периода османске власти у српским земљама, али и у периоду након ослобођења. Нарочит значај културно добро има као једно од најстаријих сачуваних дела средњовековног женског стваралаштва и као редак пример у којем је могуће установити ауторство. Јефимијин литерарни дар посведочен је и на другим сачуваним делима, попут сребрног енколпиона са урезаним текстом касније насловљеним Туга за младенцем Угљешом који се чува у хиландарској ризници, као и златовезена катапетазма са Мољењем Господу Исусу Христу, у чијој је изради, врло вероватно, учествовала Јефимија, што је по свој прилици и случај са плаштаницом из Манастира Путне у Румунији на којој је потписана својим великосхимничким именом Евпраксија.

Јефимијина стваралачка и дародавна активност представља најстарији међу познатим примерима каснијих српских племкиња које су поклањале црквама и манастирима дела литургијског веза, попут оних који се приписују султанији Мари (око 1418 – 1487), грофици Катарини Цељској (1418 – 1492), деспотици Ангелини (око 1440 – 1520), Деспини, супрузи влашког војводе Њагоја Басараба (1485 – 1554), Роксанди, супрузи молдавског војводе Александра Лапушњануа (1538 – 1570), Јелени Црнојевић (активна средином XVI века) и др. Кроз ова дела, српске владарке и властелинке су изражавале не само своју побожност и оданост цркви и свом народу од којег су, у многим случајевима, биле удаљене, већ и креативну инвентивност и умеће у осмишљавању и изради црквених

утвари и одежди. Осим материјалне помоћи Цркви која је била у тешком положају, кроз своје златовезене дарове ове жене истицале су, како своју династичку припадност, тако и значај српских светилишта која су чувала сећања на најзначајније личности српске историје и културе. Док сви они представљају важна сведочанства своје епохе, Јефимијин покров и похвала кнезу Лазару истиче се својом блискошћу преломним догађајима у историји српског народа током средњег века, значајним историјским личностима, експресивношћу и лирским патосом своје посвете, одмереношћу декорације и складом слова натписа и орнаменталног украса.

Због културног, историјског и друштвеног значаја и изузетног доприноса креативном стваралаштву у прошлости и у савремено доба, а као јединствен пример из времена у коме је настало, ово оригинално дело обележило је културу и историју на размеђу XIV и XV века, због чега заслужује статус културног добра од изузетног значаја.

5. Категорија музејског предмета је: културно добро од изузетног значаја (културно добро I категорије).

6. Музејски предмет се трајно чува и излаже у објекту Музеја Српске православне цркве, ул. Кнеза Симе Марковића бр. 6, општина Стари град, Београд.

7. Утврђују се следеће мере заштите музејског предмета, његова намена и начин чувања, одржавања и коришћења:

1) Ближи услови чувања, одржавања и коришћења културног добра:

- просторије за излагање и чување музејског предмета треба да буду опремљене уређајима за континуирано праћење температуре и релативне влажности (дата-логер), као и одвлаживачима и овлаживачима по потреби, уз контролу температуре и релативне влажности ваздуха од 15 – 25°C, односно 35 – 55 %;
- врата и прозори треба да буду осигурани од продора сунчеве светлости, као и од продора инсеката и загађења из спољашње средине;
- укупна доза осветљења коју предмет прима на изложбеној поставци Музеја СПЦ не сме да прелази 15.000 лукс сати годишње (lx.h/y), стога се не препоручује излагање на сталним поставкама, већ искључиво на привременим (30 дана на нивоу осветљености од 50 lx);
- обезбедити низак ниво загађујућих материја (гасовитих) у непосредном окружењу предмета;
- за време излагања предмет треба да буде у дијагоналном положају, а у периодима повлачења из поставке у тамном простору у хоризонталном положају.

2) Стручне и техничке мере заштите ради обезбеђивања културног добра од пропадања, оштећења, уништења и крађе:

- витрина у којој се чува предмет мора да буде заштићена од провале (закључана специјалним алатом или кључевима који чувају у складу са стручним упутствима Народног музеја Србије) и од ломљења стакла (ламинатно против-провално стакло);

- инсталирање техничких средстава за дојаву и гашење пожара;
- инсталирање детектора поплаве;
- вршење дезинсекције музејских просторија два пута годишње;
- излагање искључиво у добро заптивеним витринама направљеним од метала и стакла (бојеног прашкастим премазом – без органских растварача), уз коришћење унутрашње опреме витрине која не емитује органска испарења;
- редовно праћење исправности инсталација;
- забрана излагања директној светлости;
- редовно праћење температуре и релативне влажности ваздуха, а у случају одступања предузимање неопходних прописаних мера;
- редован детаљан преглед предмета од стране конзерватора текстила двапут годишње;
- не могу се предузимати конзерваторски радови на музејском предмету без претходно добијених одобрења од стране надлежне институције и службе заштите;
- обавезно руковање предметом у памучним, латекс или нитрилним рукавицама.

3) Начин обезбеђивања коришћења и доступности културног добра јавности:

- повремено излагање музејског предмета у сталној поставци Музеја СПЦ;
- излагање музејског предмета у витрини која је закључана, у просторији која је обезбеђена целодневним видео-надзором;
- руковање музејским предметом искључиво од стране стручних лица уз коришћење рукавица;
- забрана фотографисања предмета у изложбеном простору Музеја, осим уз посебне дозволе и надзор, без употребе блица.

4) Ограничења и забране у погледу располагања културним добром и његове употребе, у складу са законом:

- Република Србија има право прече куповине културног добра (члан 103. Закона о културном наслеђу);
- забрана коришћења музејског предмета на начин који није у складу са његовом природом, наменом и значајем или на начин који може довести до његовог оштећења.

8. Саставни део ове одлуке је фотографија музејског предмета.

9. Ова одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

Број:

У Београду,

2025. године

НАРОДНА СКУПШТИНА

ПРЕДСЕДНИК

[illegible]

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Правни основ за доношење одлуке

Правни основ за доношење Одлуке садржан је у члану 48. став 1. Закона о културном наслеђу („Службени гласник РС”, број 129/21), којим је прописано да културна добра од изузетног значаја утврђује Народна скупштина и члану 14. став 2. Закона о музејској делатности („Службени гласник РС”, бр. 35/21 и 96/21), којим је прописано да се утврђивање музејске грађе за културно добро, културно добро од великог значаја и културно добро од изузетног значаја уређује законом којим се уређује заштита културних добара.

II. Разлози за доношење одлуке

Музејски предмет има изузетан значај за културни и историјски развој српског народа у средњем веку, посебно у периоду након Косовске битке, која је била једна од преломних тачака у историји Србије.

Због културног, историјског и друштвеног значаја и изузетног доприноса креативном стваралаштву у прошлости и у савремено доба, а као јединствен пример из времена у коме је настало, ово оригинално дело обележило је културу и историју на размеђу XIV и XV века, због чега заслужује статус културног добра од изузетног значаја.

III. Објашњење основних правних института и појединачних решења

Одлука садржи све елементе предвиђене из члана 41. и мере заштите из члана 42. Закона о културном наслеђу.

Тачком 1. утврђује се музејски предмет, Похвала монахиње Јефимије – Покров за мошти кнеза Лазара инв. бр. МСПЦ 1921 за културно добро од изузетног значаја.

Тачком 2. наведени су опис изгледа и стања културног добра од изузетног значаја и појединих његових делова.

Тачком 3. наведени су подаци о власнику и држаоцу културног добра од изузетног значаја.

Тачком 4. образложене су вредности и особености културног добра.

Тачком 5. утврђена је категорија културног добра од изузетног значаја.

Тачком 6. утврђени су подаци о објекту у којем се трајно чува или излаже покретно културно добро.

Тачком 7. утврђују се мере заштите, намена и начин чувања, одржавања и коришћења културног добра од изузетног значаја.

Тачком 8. утврђен је саставни део ове одлуке.

Тачком 9. прописано је ступање на снагу ове одлуке.

IV. Процена финансијских средстава потребних за спровођење одлуке

За спровођење ове одлуке није потребно обезбедити средства у буџету Републике Србије.

ИЗЈАВА О УСКЛАЂЕНОСТИ ПРОПИСА СА ПРОПИСИМА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

1. Овлашћени предлагач прописа: Влада
Обрађивач: Министарство културе

2. Назив прописа

Предлог одлуке о утврђивању Похвале монахиње Јефимије – Покрова за мошти кнеза Лазара, инв.бр.МСПЦ 1921 за културно добро од изузетног значаја.

Draft Decision on the determination of the Praise of the Nun Jefimija – Shroud for the Relics of Prince Lazar, inv. no. MSPC 1921 as a cultural asset of exceptional importance.

3. Усклађеност прописа с одредбама Споразума о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица, са једне стране, и Републике Србије са друге стране („Службени гласник РС”, број 83/08) (у даљем тексту: Споразум):

- а) Одредба Споразума која се односи на нормативну садржину прописа, /
- б) Прелазни рок за усклађивање законодавства према одредбама Споразума, /
- в) Оцена испуњености обавезе које произлазе из наведене одредбе Споразума, /
- г) Разлози за делимично испуњавање, односно неиспуњавање обавеза које произлазе из наведене одредбе Споразума, /
- д) Веза са Националним програмом за усвајање правних тековина Европске уније.

4. Усклађеност прописа са прописима Европске уније:

- а) Навођење одредби примарних извора права Европске уније и оцене усклађености са њима, /
- б) Навођење секундарних извора права Европске уније и оцене усклађености са њима, /
- в) Навођење осталих извора права Европске уније и усклађеност са њима, /
- г) Разлози за делимичну усклађеност, односно неусклађеност, /
- д) Рок у којем је предвиђено постизање потпуне усклађености прописа са прописима Европске уније. /

5. Уколико не постоје одговарајуће надлежности Европске уније у материји коју регулише пропис, и/или не постоје одговарајући секундарни извори права Европске уније са којима је потребно обезбедити усклађеност, потребно је образложити ту чињеницу. У овом случају, није потребно попуњавати Табелу усклађености прописа. Табелу усклађености није потребно попуњавати и уколико се домаћим прописом не врши пренос одредби секундарног извора права Европске уније већ се искључиво врши примена или спровођење неког захтева који произилази из одредбе секундарног извора права (нпр. Предлогом одлуке о изради стратешке процене утицаја биће спроведена обавеза из члана 4. Директиве 2001/42/ЕЗ, али се не врши и пренос те одредбе директиве). /

6. Да ли су претходно наведени извори права Европске уније преведени на српски језик? /

7. Да ли је пропис преведен на неки службени језик Европске уније? /

8. Сарадња са Европском унијом и учешће консултаната у изради прописа и њихово мишљење о усклађености. /